

Pedro DÍAZ, *Los derechos políticos en los inicios del liberalismo (Alicante 1834-1836)*, Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant, 2000.

El 1998, Pedro Díaz publicava un ampli estudi sobre els anys 1844-1854 a Alacant en el qual resseguia els esforços moderats per tancar definitivament la revolució i establir una societat que era, en molts aspectes, profundament diferent de la del

període prerevolucionari. Per assolir aquests objectius, els moderats es van basar en la repressió de qualsevol dissidència, la centralització i l'autoritarisme, de manera que les autoritats militars predominaven clarament per sobre de les civils. Malgrat diverses discrepàncies, l'oligarquia alacantina va decantar-se majoritàriament pels moderats, antics progressistes van canviar de bàndol i, en l'àmbit municipal, ens deia P. Díaz, «*las solidaridades de clase*» es posaven per sobre «*de las diferencias políticas*». Al capdavant, podia parlar-se de «*simbiosi*» entre l'oligarquia i l'Estat: mentre la primera es basava en l'estat per assegurar la propietat, l'Estat necessitava els poders locals per desenvolupar la seva acció.

En una breu introducció al procés polític dels anys trenta, P. Díaz ja ens presentava una oligarquia (formada de comerciants i propietaris de terres que incloïa a una part de la noblesa que sota l'Antic Règim s'havia adaptat a les formes capitalistes d'explotació de la terra, i que quallava com a bloc al voltant de 1840) que apostava majoritàriament pel liberalisme. Un liberalisme que serà sovint progressista i que no esdevindrà majoritàriament moderat fins després de l'experiència de la regència d'Espartero.

En aquest nou llibre, *Los derechos políticos en los inicios del liberalismo*, P. Díaz aprofundeix en aquest període anterior als moderats per donar-nos una descripció molt detallada de diversos aspectes de la política dels anys 1834-1836. L'objectiu fonamental, em sembla, és el de mostrar l'existència d'una «*élite inequívocamente liberal, bien instalada en la jerarquía de la riqueza y con una aversión manifiesta a privilegios estamentales*» que, després de confiar breument en l'estatut reial aposta, sobretot, pel progressisme per tal de forçar la ruptura amb l'absolutisme. El liberalisme que s'imposava, així, no era el dels hisendats, sinó el del bloc «mercantil-popular» en el qual el pes decisiu corresponia a la burgesia de negocis, de manera que els diputats alacantins a les Corts demanaven un règim, que es concretaria en la Constitució de 1837, que, superant l'Estatut, estengués els drets polítics a nous grups socials, sense arribar a les «masses».

Per assolir aquest objectiu, després de la presentació de la situació política en l'àmbit de l'Estat espanyol, l'autor ressegueix les diverses eleccions del període estudiat, detalla la normativa electoral, la seva aplicació i els resultats tant a la ciutat (eleccions municipals) com a la província (diputació provincial i eleccions legislatives) d'Alacant. Per a cadascuna (o per a la majoria) de les persones escollides, tot seguit, intenta aclarir-ne tant l'orientació política com la professió o les propietats. Una metodologia semblant s'aplica als moviments revolucionaris dels estius de 1835 i 1836.

Resulta, en termes generals, un exercici reeixit que fonamenta prou les conclusions que en dedueix l'autor. Les dues qüestions següents, doncs, són matisacions.

En primer lloc, cal tenir en compte que localitzar la trajectòria política i la identitat social de tots els escollits és difícil. Per això mateix, potser hauria estat millor de presentar de manera més sistemàtica la documentació disponible de cadascun d'ells, cosa que permetria (sobretot al lector que no coneix la província d'Alacant tant com l'autor) una valoració més ajustada de les conclusions a què s'arriba.¹

En segon lloc, potser com a conseqüència del que acabo de dir, hi ha alguna generalització que tal vegada necessitaria un major fonament (per exemple, sobre la diputació provincial de 1835). Igualment, és clar que una classificació estricta de l'orientació política en aquests anys és difícil, més tenint en compte que la disciplina de partit tal i com la coneixem avui no existia i les actituds polítiques eren molt fluides. D'aquí, segurament, una ambigüïtat com la que ens trobem en les eleccions a Corts de 1836,

1. Documentació sobre els escollits en les eleccions a Corts ja es trobava a I. BURDIEL, *La política de los notables*, Valencia: Edicions Alfons El Magnànim IVEI, 1987.

en les quals una candidatura és considerada «en la línia moderada» però essent escollits la majoria dels seus integrants, sosté l'autor que havia vençut un «*liberalismo orientado al progresismo, pero libre de radicalismos*» (que, en tot cas, efectivament se situarien majoritàriament a l'oposició del gabinet conservador d'Istúriz).

Finalment, cal ressaltar l'advertència de l'autor sobre la capacitat dels comerciants (amb un pes creixent a la política i molts dels quals eren també banquers) de crear «*redes clientelares que facilitaban la captación de votos*». És aquest un aspecte molt present en les anàlisis de la Restauració però que poques vegades apareix en els estudis de la revolució liberal. En aquest sentit, és clar que els resultats de les eleccions no reflecteixen només l'«*opinió pública*», sinó també un nivell més en la capacitat d'aquestes elits per influir en la política de l'època.

Tenim amb aquest llibre, com amb la resta de l'obra de P. Díaz, una nova contribució a la bibliografia del període que, al País Valencià, amb treballs com els de Jesús Millán, Isabel Burdiel, Maria Cruz Romeo, Pedro Ruiz, Otilia Martí o Manuel Chust, comença a ser ja força àmplia i analitza el procés polític en estreta relació amb les realitats econòmiques i socials. En aquests temps de «retorn de la política», l'obra de P. Díaz s'inclou, doncs, en aquesta «història social preocupada per la política» que, alhora que destaca les importants transformacions socials del període prerevolucionari, sosté igualment el paper clau de la revolució política en el sorgiment del País Valencià contemporani.

GENÍS BARNOSELL